

Pirkko Rommi, loistava luennoitsija

Lehtori, historian dosentti Pirkko Rommi kuoli 10. joulukuuta vuonna 2019 Lempäälässä. Hän oli syntynyt vuonna 1925 Jämsässä. Pirkko Rommi muistetaan legendaarisena luennoitsijana ja pohdiskelevana tutkijana. Hän opetti Suomen historian assistenttina ja lehtorina lukuisia Tampereen yliopiston opiskelijoita 1960-luvulta 1980-luvulle saakka ja Helsingin yliopiston dosenttina helsinkiläisiä historianopiskelijoita sekä toimiessaan Suomen historian professorina Eino Jutikkalan jälkeen. Pirkko Rommin opetustaitoa arvostettiin Tampereen yliopistossa siinä määrin, että hänet valittiin vuonna 1982 vuoden luennoitsijaksi. Tamperelaiset opiskelijat ovat kuvanneet häntä vaativaksi opettajaksi, joka suhtautui opiskelijoihin myönteisesti ja kannustavasti.

Pirkko Rommi pääsi ylioppilaaksi vuonna 1945, jonka jälkeen hän aloitti ensin kemian, sitten historian opinnot Helsingin yliopistossa. Hän valmistui filosofian kandidaatiksi vuonna 1954. Hän sai metodisen tieteellisen koulutuksen epävirallisessa niin kutsutussa Tannerin seminaarissa, jota johti professori Arvi Korhonen. Pirkko Rommi oli siellä Hertta Tirrasen ja Tuulikki Lampisen ohella ainoita naispuolisia tohtoriopiskelijoita 14 miespuolisen tohtoriopiskelijan joukossa. Tässä seminaarissa oli tärkeää valita väitöskirjan aiheeksi laajoja kysymyksiä ja aiheita. Vain siten suomalaisten tutkijoiden oletettiin pääsevän keskustelemaan kansainvälisille areenoille, mitä pidettiin hyvin tärkeää sodan jälkeisinä vaikeina vuosina. Mervi Kaarninen on kuvaillut Pirkko Rommin näkemystä Tannerin seminaarista seuraavasti:

Se nuorempien historiantutkijoiden ryhmä, ns. Tannerin seminaari, jonka piirissä arkailematon kritiikki ja kiihkeät väittelyt värittivät tutkijan arkipäivää, on auliisti tarjonnut minulle apuaan. Jos liian vilkkaan mielikuvituksen pilvilinnat pyrittiinkin kaatamaan, syntyi tilalle monta uutta oivallusta.

Suomen poliittinen historia viehätti Pirkko Rommia. Hän puolusti väitöskirjaansa *Myöntäväisyysuuntauksen hahmottuminen Yrjö-Koskisen ja suomalaisen puolueen toimintalinjaksi* Helsingin yliopistossa vuonna 1964 erinomaisin arvosanoin. Vastaväittäjänä oli professori Pentti Renvall, kustoksena professori Eino Jutikkala. Väitöskirjaa ylistettiin sen analyttisestä otteesta, ja Rommi palkittiin vuonna 1965 sen johdosta Theodor Homénin palkinnolla. Jo seuraavan vuonna hän kirjoitti tekstin *Yksinäinen Yrjö-Koskinen* Suomen Sanaan, Kansalliskirjallisuutemme valiulukemistoon nro 18. Pirkko Rommi suuntasi kiinnostuksensa myös Suomen asemaan Pohjolassa. Hän kirjoitti muun muassa turvallisuuskysymyksistä Itä- ja Pohjois-Euroopassa 1930-luvulla *Historialli-*

seen Arkistoon. Häneltä ilmestyi vuonna 1974 artikkeli *Lehdistöstä ja valtiopäivätoiminnasta* Suomen Kansanedustuslaitoksen historian osassa 4, ja vuonna 1986 hän kirjoitti osion *Suurten uudistusten kausi* autonomian rakentamista ja kansallisen nousun historiaa käsittelevään Suomen historia -sarjan 5. osaan.

Pirkko Rommi nimettiin heti väitöskirjan ilmestymisen jälkeen Suomen historian dosentiksi Yhteiskunnalliseen korkeakouluun sekä Helsingin yliopistoon. Helsingin yliopistossa hän toimi sekä Suomen että Suomen ja Skandinavian historian assistenttina ennen Tampereelle siirtymistään vuonna 1963. Historian laitoksen muodostivat silloin professori Aulis J. Alanen, assistentti Pirkko Rommi, puhelin ja pari kirjoituskonetta.

Hän hoiti Suomen historian professorin virkaa Helsingin yliopistossa 1973 ja 1974–1976 akateemikko Eino Jutikkalan jäätyä eläkkeelle. Tampereen yliopistossa hänet nimitettiin Suomen historian lehtoriksi vuonna 1974, ja hän jäi vuonna 1988 siitä tehtävästä eläkkeelle. Tampereella hän hoiti useaan otteeseen Suomen historian apulaisprofessorin virkaa.

Pirkko Rommi, Aira Kemiläinen ja Taimi Torvinen olivat niitä harvoja historiasta väitelleitä naisia, jotka sijoittuivat yliopistolliseen virkaan. Aira Kemiläisen tavoin Pirkko Rommi aloitti historianopettajana, Pirkko Rommi Helsingissä ja Jyväskylässä, Aira Kemiläinen Helsingissä. Nämä kaksi olivat myös ensimmäisiä naisia, jotka valittiin Historiallisen Aikakauskirjan toimitukseen ja toimituskuntiin.

Pirkko Rommi oli kiinnostunut historiantutkimuksen metodologiasta ja historianfilosofiasta. Hän osallistui aktiivisesti Pohjoismaiden metodikongresseihin muun muassa vuosina 1965, 1966 ja 1967. Hän oli aloittamassa Historian päiviä Historiallisen Seuran 100-vuotisjuhlien yhteydessä vuonna 1975. Ohjelmaan kuului Osmo Jussilan ja Pirkko Rommin alustama keskustelu historian arvovapaudesta ja -sidonnaisuudesta. Rommi pohti kysymystä historiallisen selittämisen ongelmana Georg Henrik von Wright auktoriteettinaan. Pauli Kettusen tulkitsemana Osmo Jussilla hyökkäsi keskustelussa sidonnaisuusfatalismia vastaan. Taustalla oli 1970-luvun poliittisia ristiriitoja.

Pirkko Rommin luentoja kuunnelleet joutuivat pohtimaan syvällisesti historiantutkimuksen olemusta ja metodeja. Hän tuki myös opiskelijoiden vapaa-ajan toimintaa monin tavoin. Kun Yhteiskunnallinen korkeakoulu siirtyi Tampereelle, hän vaikutti historian opiskelijoiden opiskelijajärjestön perustamiseen historiakerho Patinan muodossa. Patinan historiikissa *Rommista Tommyyn* Reetta Eiranen kuvaa: ”Etenkin Pirkko Rommi Patinan kummitätinä sysäsi koko kerhon liik-

keelle.” Patinan avustuksella Rommi laati myös opiskeluoppaan, joka sisälsi knoppikysymyksiä tentteihin. Se liittyi ajatukseen, että tamperelaisilla opiskelijoilla tuli olla samat mahdollisuudet ja valmiudet kuin Helsingissä opiskelevilla.

Pirkko Rommi tuki myös opiskelijoiden vapaa-ajan toimintaa järjestämällä retkiä historiallisiin kohteisiin Etelä-Hämeeseen, Turun seudulle ja Satakuntaan. Vuonna 1983 hän johti opiskelijat Unkariin tutustumaan sen historiaan ja vaikutukseen Euroopassa. Kaikkiaan hänen vaikutuksensa Tampereen yliopiston historian laitoksen opiskelijoihin ja toimintoihin oli niin suuri, että hänet kutsuttiin jo 1965 Patinan Kunniajäseneksi.

Pirkko Rommi kutsuttiin Suomen Historiallisen Seuran tutkijajäseneksi vuonna 1967 ja Seuran esimieheksi kymmenen vuotta myöhemmin. Siinä tehtävässä hän oli toinen nainen. Lolo Krusius-Ahrenberg oli ollut ensimmäinen vuonna 1956 ja Aira Kemiläinen tuli vuonna 1979 kolmantena.

Seuralle Pirkko Rommin esimieskausi oli menestyksensä. Itsenäisyyden 50-vuotisjuhlavuonna 1977 Seura järjesti Säätytalolla esitelmäsarjan itsenäisyyden ajasta, vaikka ajan hengen mukaan itsenäisyydellä ei saanut elämöidä. Sarjan aloitti professori Eino Jutikkala Seuran johdon jännittäessä yleisön reaktioita. Sali oli kuitenkin ääriään myöten täynnä koko syksyn kestävän esitelmäsarjan ajan. Kun suomalaissyntyinen professori Pekka Hämäläinen Wisconsin-Madison yliopistosta kutsuttiin esiintymään seuran kokouksessa, esimies Rommi kirjoitti henkilökohtaisen kutsukirjeen tutkijajäsenille ja omille verkostoilleen. Monet vastasivat siihen myönteisesti, ja runsas yleisö oli arvovaltainen.

Rommin perheystävä Eino Jutikkala tuki Pirkko Rommin uraa. Jutikkala kehotti Pirkko Rommia hakemaan professorin virkoja, mutta tämä halusi vaikuttaa ja opettaa yliopiston lehtorina ja viihtyi Tampereella. Keijo Kulhan mukaan Rommi kuului Jutikkalan ihailijoihin ja Mahjongin pelaajiin. Ryhmä kokoontui vuorotellen pelaajien kotona ja istunnot kestivät tunteja. Pelaajien ydinryhmään kuuluivat Pirkko Rommin ja Eino Jutikkalan lisäksi Aulis J. Alanen ja Ella Kivikoski. Myös Pirkon vanhemmat, eversti Viljo Rommi ja Irja Rommi sekä Pekka Sarvas saattoivat liittyä peliin.

Pirkko Rommin kutsut olivat mieliinpainuvia. Jutikkala kirjoitti vuonna 1972 ystävälleen Aulis J. Alaselle. Sitaatti Keijo Kulhan kirjoittamasta Jutikkalan elämäkerrasta: ”Kaiken kruunasivat sitten eräänä iltana Pirkko Rommin päivälliset, jotka kuten aina – ruoan, juoman ja vilkkaan seurustelun puolesta – eivät jättäneet toivomisen varaa”. Kollegat ja ystävät pääsivät myös nauttimaan Pirkko Rommin loihitista mitä herkullisimmista aterioista ja kokonaisista viikonlopuista kotonaan Lempäälän historiallisessa Hauralan talossa. Hän kutsui kotiinsa myös laitoksen henkilökunnan aina syyskauden avajaisiin ja oman seminaarinsa opiskelijat muulloinkin.

Tietoja Pirkko Rommin toiminnasta:

Petri Karonen (toim.) *Tiede ja yhteiskunta. Suomen Historiallinen Seura ja historiantutkimus 1800-luvulta 1910-luvulle*. SKS 2019.

Seppo Hentilä, Historiantutkijat sotien jälkeisessä yhteiskunnassa. Teoksessa Karonen 2019, 523–581.

Mervi Kaarninen, Pitkä tie professoriksi. Historian naistohtorit 1940–1970. Teoksessa Elina Katainen, Tiina Kinnunen, Eva Packalen & Saara Tuomaala (toim.) *Oma pöytä. Naiset historiantutkijoina Suomessa*. SKS 2005, 303–324.

Mervi Kaarninen, Suomen Historiallisen Seuran kansainväliset yhteydet. Teoksessa Karonen 2019, 399–476.

Pauli Kettunen, Historian kansallista tehtävää jatketaan, laajennetaan ja tutkitaan. Teoksessa Karonen 2019, 216–301.

Irma Sulkunen & Tiina Kinnunen, Suomen Historiallinen Seura historioitsijayhteisönä. Jäsenistö ja toimintakulttuuri. Teoksessa Karonen 2019, 45–157.

Keijo Kulha, *Jutikkala. Tinkimätön akateemikko*. Edita 2006.

Tätä artikkelia varten on myös haastateltu 13.2.2020 dosentti Aino Katermaa-Ottelaa.

Hän aloitti Helsingissä 1970-luvulla naispuolisten historiantutkijoiden naiskutsut, joilla puhuttiin tutkimuksesta, politiikasta ja kulttuurista. Ne jatkuivat Helsingissä myös hänen siirryttyään Tampereelle. Ne vahvistivat nuoremman polven naistohtoreiden tutkijoiden luottamusta mahdollisuuksiinsa miesvaltaisessa historioitsijoiden yhteisössä.

Rommille historiallisen tiedon jakaminen nuorisolle oli tärkeää. Hän osallistui Eino Jutikkalan ja muutamien muiden professorien kanssa aktiivisesti kansanopistoissa pidettyihin seminaareihin, joissa käsiteltiin Suomen lähihistoriaa. Tämä professoriryhmä järjesti myös suurissa kaupungeissa lukiolaisten kesäkursseja.

Pirkko Rommi oli mukana sotaveteraanien ja isänmaallisten järjestöjen, kuten Vapaussodan ja itsenäisyyden Lempäälän seudun perinneyhdistyksen, A. I. Arwidsson-Seuran ja Vapaussodan Invalidien Muistosäätiön (VIMS) toiminnassa. Pirkko Rommin 90-vuotisjuhlia vietettiin Lempäälän manttaalitalossa, jossa kaikuivat isänmaalliset laulut ja sotilasmarssit. Tilaisuutta juhlisti itse Yrjö-Koskinen näytelmän muodossa.

Marjatta Hietala ja Aura Korppi-Tommola